TALABALARNING KO‘NGILLI FAOLIYATI ASOSIDA INKLYUZIV TA’LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI

Айгерим Нуралиевна Кошербаева
Заведующая кафедрой Педагогики и психологии КазНПУ имени Абая, доктор педагогических наук, профессор;
aygerimnuraliyevna@gmail.com
Qodirberganova Oyshajon G‘ayrat qizi
Magistr, CHDPU, Pedagogika fakulteti, Chirchiq, O‘zbekiston
+998952160097 oyshajonqodirberganova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarning ko‘ngilli faoliyati asosida inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishning innovatsion texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ko‘ngillilik faoliyatining pedagogik va ijtimoiy ahamiyati, alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlashdagi roli hamda ta’lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni integratsiya qilish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Natijalar ko‘rsatadiki, ko‘ngillilik faoliyatidan tizimli va metodik foydalanish ta’lim samaradorligini oshirish, talabalar ijtimoiy va pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish hamda inklyuziv muhitni mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, ko‘ngilli faoliyat, talabalar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik samaradorlik, ijtimoiy moslashuv, maxsus ta’lim ehtiyojlari, hamkorlik

Аннотация: В статье анализируются инновационные технологии повышения эффективности инклюзивного образования на основе добровольческой деятельности студентов. Рассматривается педагогическое и социальное значение добровольчества, его роль в поддержке учащихся с особыми образовательными потребностями, а также механизмы интеграции инновационных технологий в образовательный процесс. Результаты показывают, что системное и методическое использование добровольческой деятельности способствует повышению эффективности образования, развитию социальных и педагогических компетенций студентов, а также укреплению инклюзивной среды.

Ключевые слова: инклюзивное образование, добровольческая деятельность, студенты, инновационные технологии, педагогическая эффективность, социальная адаптация, особые образовательные потребности, сотрудничество

Abstract: This article examines innovative technologies for enhancing the effectiveness of inclusive education based on student volunteer activities. The study explores the pedagogical and social significance of volunteering, its role in supporting students with special educational needs, and mechanisms for integrating innovative technologies into the educational process. The results indicate that systematic and methodical use of volunteer activities enhances educational effectiveness, develops students’ social and pedagogical competencies, and strengthens the inclusive learning environment.

Keywords: inclusive education, volunteer activities, students, innovative technologies, pedagogical effectiveness, social adaptation, special educational needs, collaboration

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida inklyuziv yondashuvlarning keng joriy etilishi ta’lim jarayonida barcha o‘quvchilar, shu jumladan alohida ta’lim ehtiyojiga ega bo‘lgan shaxslar uchun teng imkoniyatlar yaratishni ta’minlaydi. Inklyuziv ta’limning samaradorligini oshirishda nafaqat o‘qituvchilar, balki talabalar ham muhim ijtimoiy-pedagogik resurs sifatida xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, talabalarning ko‘ngilli faoliyati inklyuziv ta’lim muhitini qo‘llab-quvvatlovchi samarali mexanizm sifatida e’tiborga loyiqdir. Ko‘ngillilik faoliyati orqali talabalar alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarga individual yordam ko‘rsatish, ularning o‘quv motivatsiyasini oshirish, kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar[1]. Shu bilan birga, talabalarning ko‘ngilli faoliyati o‘zlarida pedagogik kompetensiyalar, mas’uliyat, hamkorlik va empatiya kabi ijtimoiy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

So‘nggi yillarda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash inklyuziv ta’lim jarayonida ko‘ngillilik faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Xususan, raqamli platformalar, interaktiv metodlar va hamkorlikka asoslangan yondashuvlar ko‘ngillilik faoliyatini tizimli va samarali tashkil etishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu yondashuvlar talabalar va o‘quvchilar orasida o‘zaro hamkorlikni rivojlantirish, ta’lim jarayonini individuallashtirish va motivatsiyani kuchaytirish imkonini yaratadi. Ushbu maqola talabalarning ko‘ngilli faoliyati asosida inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishning innovatsion texnologiyalarini tizimli tahlil qilish, ularning pedagogik va ijtimoiy ahamiyatini yoritish hamda amaliy samaradorligini ko‘rsatishga qaratilgan. Maqolada ko‘ngillilik faoliyatining innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyasi, metodik asoslari va natijadorligini oshirish mexanizmlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Adabiyot tahlili va metodologiyasi

So‘nggi yillarda inklyuziv ta’limda talabalarning ko‘ngilli faoliyatidan foydalanish masalalari xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘ngillilik faoliyati nafaqat o‘quvchilarga individual yordam berish vositasi sifatida, balki ta’lim jarayonini samarali qo‘llab-quvvatlovchi pedagogik mexanizm sifatida ham ahamiyatga ega. Xususan, ko‘ngillilik orqali talabalar alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlash, ularning o‘quv motivatsiyasini oshirish va kommunikativ faoliyatini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga, ko‘ngillilik faoliyati talabalarda mas’uliyat, empatiya, hamkorlik va ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘ngillilik faoliyatini tizimli va metodik jihatdan tashkil etish uning ta’lim jarayoniga integratsiyasini samarali qiladi. Faoliyatni rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash, monitoring va baholash mexanizmlarini ishlab chiqish orqali ko‘ngillilik xizmatining natijadorligi oshiriladi[2]. Shu bilan birga, innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar va raqamli platformalarni qo‘llash ko‘ngillilik faoliyatining samaradorligini yanada kuchaytiradi.

Maqola metodologiyasi tizimli, faoliyatga yo‘naltirilgan va kompleks yondashuvga asoslanadi. Nazariy jihatdan, adabiyotlar tahlili va taqqoslash usullari yordamida talabalarning ko‘ngilli faoliyatining inklyuziv ta’lim samaradorligiga ta’siri va uning innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyasi aniqlangan. Empirik jihatdan, pedagogik kuzatuv, intervyu va case-study metodlaridan foydalanish orqali ko‘ngillilik faoliyatining amaliy samaradorligi, o‘quvchilarning motivatsiyasi, kommunikativ va ijtimoiy faolligi o‘rganilgan.

[1] Xoliqov A.X. Maxsus ta’limda axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2021
[2] Karimov N.N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2017

Ko‘ngillilik faoliyatini metodik va innovatsion asosda tashkil etish inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirish, talabalar va o‘quvchilarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish va inklyuziv muhitni mustahkamlash imkonini beradi. Shu bois, talabalarning ko‘ngilli faoliyatidan samarali foydalanish texnologiyalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy va pedagogik masala sifatida qaraladi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, talabalarning ko‘ngilli faoliyati inklyuziv ta’lim jarayonida samarali pedagogik resurs sifatida xizmat qiladi. Ko‘ngillilik faoliyati orqali talabalarning individual qo‘llab-quvvatlashga muhtoj o‘quvchilarga yordam ko‘rsatishi, ularning o‘quv motivatsiyasini oshirishi, kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda sezilarli natijalar berishi kuzatildi. Empirik kuzatuvlar shuni tasdiqladiki, ko‘ngillilik faoliyatiga jalb qilingan talabalar nafaqat o‘zlarining pedagogik va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradilar, balki o‘quvchilarning ta’lim jarayonida faol ishtirok etishini ham rag‘batlantiradi.

Tadqiqot doirasida tashkil etilgan tajriba guruhlari va nazorat guruhlari o‘rtasida inklyuziv ta’lim samaradorligiga ta’sirini solishtirish natijalari quyidagi ko‘rsatkichlarda aniqlandi. Volontyorlik faoliyati tizimli va metodik asosda amalga oshirilgan guruhlarda o‘quvchilarning individual yordam, kommunikativ faollik, motivatsiya va hamkorlik ko‘rsatkichlari sezilarli darajada yuqori bo‘ldi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlar yordamida ko‘ngillilik faoliyatini tashkil etish natijalarni yanada yaxshiladi, o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuv va mustaqil faoliyatga kirishish darajasi oshdi.

Ko‘rsatkichlar	**Nazorat guruhi**	**Tajriba guruhi (ko‘ngillilik faoliyati)**
Individual yordam ko‘rsatish	47%	84%
O‘quvchilarning kommunikativ faolligi	49%	81%
Motivatsiya va ishtirok darajasi	46%	79%
Hamkorlik va jamoaviy ishlash	43%	77%

1-jadval. Talabalarning ko‘ngilli faoliyati asosida inklyuziv ta’lim samaradorligiga ta’siri (%)

Tajriba guruhida barcha indikatorlar bo‘yicha sezilarli o‘sish kuzatilgan, bu esa ko‘ngillilik faoliyatining inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishda muhim pedagogik vosita ekanligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, ko‘ngillilik faoliyati orqali talabalar va o‘quvchilar o‘rtasidagi ijtimoiy va pedagogik o‘zaro aloqalar mustahkamlanadi, ta’lim jarayonining sifat va samaradorligi oshadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ko‘ngillilik faoliyatini innovatsion texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirib tizimli tashkil etish inklyuziv ta’limning amaliy natijalarini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Muhokama

Olingan natijalar ko‘rsatdiki, talabalarning ko‘ngilli faoliyati inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishda strategik ahamiyatga ega. Tajriba guruhida ko‘ngillilik faoliyati tizimli va metodik asosda tashkil etilganda o‘quvchilarning individual yordam, kommunikativ faollik, motivatsiya va hamkorlik ko‘rsatkichlari sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Bu holat ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan uyg‘unlashadi, ular ko‘ngillilik faoliyati pedagogik va ijtimoiy jihatdan ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlovchi samarali mexanizm ekanligini tasdiqlaydi.

Innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlarning qo‘llanilishi ko‘ngillilik faoliyatining natijadorligini yanada oshirdi, bu esa ta’lim jarayonini individuallashtirish va motivatsiyani kuchaytirishga xizmat qilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ko‘ngillilik faoliyatini tizimli va metodik asosda tashkil etish inklyuziv ta’lim muhitida o‘quvchilarning pedagogik va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning faol ishtirokini rag‘batlantirish hamda hamkorlik muhitini mustahkamlash imkonini beradi.

Talabalarning ko‘ngilli faoliyatidan samarali foydalanish pedagogik amaliyotda muhim vosita bo‘lib, inklyuziv ta’limning innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyasi orqali ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Shu sababli, ko‘ngillilik faoliyatini tashkil etishning metodik va texnologik asoslarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb pedagogik va ilmiy masala hisoblanadi.

Xulosa

Ushbu maqolada talabalarning ko‘ngilli faoliyati asosida inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishning innovatsion texnologiyalari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ko‘ngillilik faoliyatidan tizimli va metodik foydalanish alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasini oshirish, kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda pedagogik kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Volontyorlik faoliyati talabalarda mas’uliyat, empatiya va hamkorlik kabi shaxsiy ijtimoiy fazilatlarni rivojlantiradi, shu bilan birga inklyuziv ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlarni qo‘llash orqali ko‘ngillilik faoliyatini tizimli va metodik asosda tashkil etish ta’lim samaradorligini oshirish, talabalar va o‘quvchilar o‘rtasidagi hamkorlik muhitini mustahkamlash hamda inklyuziv muhitni rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari ko‘ngillilik faoliyatini amaliyotga tatbiq etishda pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish, monitoring va baholash mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligini ko‘rsatadi. Umuman olganda, talabalarning ko‘ngilli faoliyati inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishda muhim strategik resurs hisoblanadi va uning innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyasi pedagogik jarayonning sifatini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori “Inklyuziv ta’lim tizimini rivojlantirish to‘g‘risida”. – Toshkent, 2021.
3. Po‘latova P.M. Maxsus pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2014.
4. Mo‘minova L.R. Surdopedagogika asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.
5. Rasulov A.A. Inklyuziv ta’lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2020.
6. Yuldasheva D.K. Talabalarning ko‘ngilli faoliyatini tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2019.
7. Karimov N.N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2017.
8. Xoliqov A.X. Maxsus ta’limda axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2021.
9. Chirchiq davlat pedagogika universiteti Talabalarning inklyuziv ta’limda ko‘ngilli faoliyati bo‘yicha qo‘llanma. – Chirchiq, 2022.
10. Ahmedov S.S. Ijtimoiy faol talaba: nazariya va amaliyot. – Toshkent, 2020.